

# ספארי צופיות



## תנועת הצופים תקדם יוזפה, פצוינות ופקצועיות, תטפה חיים קבוצתיים בחברה.

### דקה

במרבית ההנהגות והשבטים בארץ הפך ספארי צופיות למושג מוכר וידוע. גם אם הוא נקרא לעתים קצת אחרת - המתכון דומה וכולל מסלול ניווט בטבע, שלאורכו מפוזרות תחנות אתגר שונות. כל אחווה צריכה לנווט ולהגיע לתחנות השונות, ובכל תחנה להתמודד עם האתגר שהיא מציבה. בדרך כלל מדובר בתחרות, וכל קבוצה מקבלת ניקוד על-פי מידת הצלחתה בכל תחנה.

הפעילות המוצעת כאן מתבססת על המתכון הקיים, ומנסה להוסיף לו מימד אתגרי נוסף בדמות **תכנון ובנייה של תחנות האתגר על-ידי החניכים**. הוספת מימד זה עשויה לערב את החניכים במידה רבה יותר בפעילות הספארי. ההיערכות שלהם לקראתו מתחילה עוד בשבט, זמן רב לפני הספארי, כשהם מקיימים דיון אחוותי, מחליטים על התחנה שהם רוצים לבנות ומתכננים אותה. הוספת מימד זה מתאימה לכיתה ח'. החניכים נדרשים ליתר-אקטיביות, ומשתמשים באופן מלא יותר בידע הצופי שרכשו במהלך שנותיהם בצופים.

שינוי המתכונת איננו פוגע בגמישות הרבה בבחירת מסגרת הפעלת הספארי. ניתן לקיימו כתחרות בין אחוות באותו הגדוד, בין גדודי ח' בהנהגה כולה (מסורת המתקיימת במחנה הקיץ של חלק מההנהגות), או אף בין נבחרות משבטים שונים.

## אתגרות הפעילות

■  
החניכים יתכננו ויבנו תחנות תושייה צופית.

■  
החניכים יתנסו בניווט.

■  
החניכים יתמודדו עם אתגרי תושייה צופית.

# תחנת הצופים



## הכנה מוקדמת

פעילות הספארי מתחילה זמן רב לפני היציאה לשטח. מודיעים לחניכים על הכוונה לקיים ספארי (עם או בלי לציין תאריך מדויק לקיומו) ועל האופן שבו הם צריכים להיערך לקראתו: להחליט איזו תחנה הם רוצים לבנות, לבדוק אילו אמצעים נדרשים לבנייה, לבנות ולהציג דגם מוקטן של התחנה, ולהתנסות בפועל בתחנה שיצרו על-מנת להתנסות ולבדוק באופן יסודי את תנאי ההפעלה הדרושים, ואת הדגשים הדרושים לבטיחות.

יש להקדיש לשלב זה את הזמן הדרוש ולאפשר גישה למקורות מידע צופי, כמו ספר הצופיות, חוברות שונות, ואף האינטרנט. הדיון והחיפוש במקורות השונים מעשירים את הידע הצופי, חושפים את החניכים למגוון אפשרויות הפעולה במדיום הצופי, ועשויים לשפר את התקשורת הבינאישית והלכידות הקבוצתית.

זה גם הזמן לחשוב איזה סוג שטח דרוש לתחנה ולמשל אם הם מתכננים מעבר נחל, יש למקם את התחנה על שפת נחל, או ליצור הדמיה של נחל, לבחון את הסביבה המיועדת לספארי על גבי מפה ולראות אם יש באזור המתוכנן מקומות מסוימים, העשויים להתאים יותר לתחנה שהם מתכננים.

ניתן למצות שלב זה בפעולה מלאה אחת - גם אם עמוסה - בתנאי שכל העזרים הדרושים לתכנון נמצאים בהישג יד, כולל ספרות עזר וציוד להכנת דגמים. עם זאת מומלץ לאפשר לחלק חשוב זה של הפעילות את הזמן הדרוש ליצירת תהליך משמעותי, כלומר לפרוס את ההכנה על פני כמה פעולות, לא כולן מלאות. ניתן להניח כי הפעולה הראשונה (הצגת הנושא והמשימות + עיון ראשוני במקורות מידע צופי) תצדיק פעולה שלמה, וכי הפעולה האחרונה לשלב זה (בניית מודלים והצגתם לאחר התנסות בפועל) עשויה אף היא למלא פעולה שלמה. בין לבין ניתן לשמור על ערנות החניכים על-ידי הקדשת כמה דקות בכל פעולה לבדיקת מצב העניינים. בניית התחנה תלווה בניסוח מדויק של המשימה, הציוד המותר בשימוש (תוך הנחה שציוד שלא הוזכר מפורשות איננו יכול לסייע במשימה), מגבלות שונות והזמן הנדרש. יש להביא בחשבון כי התחנות יפעלו במקביל, ולכן יש להתאים את זמני הפעילות בתחנות על-מנת למנוע היווצרות "פקק" בתחנה ארוכה במיוחד.



## יום לפני הספארי

החוליות מגיעות לשטח וכל אחת מנווטת למקום שנקבע לתחנה שלה. ניתן כמובן לצמצם את הטווח בין התחנות, כך שיהיו ממוקמות באותו שטח; אולם אז אובד מימד הניווט בין התחנות, והספארי הופך למסלול תושייה צופית שגרתית.

בהגיעה למקום התחנה דואגת כל חוליה להכנת כל הדרוש: החל במבנים הקשורים ישירות לאתגר בתחנה, וכלה בבניית סככה/מחסה לשימוש מפעילי התחנה (חניכי קורס הדרכה או שכב"ג) ביום המחרת. ניתן לחשוב על דברים נוספים שעליהם להכין ליום המחרת, כמו שילוט, לוח ועליו הסבר מפורט של אופן הפעילות בתחנה, כולל הקריטריונים לניקוד, וכו'.

הזמן הדרוש לבניית כל תחנה משתנה על-פי האתגר בה והצורך בבניה מוקדמת. תחנות שבהן יהיה צורך לבנות תורן או סולם חבלים או מתקן אחר כלשהו, יחייבו יותר זמן הכנה - בעוד תחנות שבהן יש רק לערום כמה סנדודות או חומרי גלם אחרים, שיצפו לחניכים המתמודדים ביום המחרת, לא ידרשו כמעט זמן בניה. לכן ניתן להקדיש להכנה רק את חלקו של היום: להגיע מראש אחר הצהריים (מתאים במיוחד אם עורכים את הספארי בסוף שבוע באמצע השנה), או ליצור פעילות נוספת כדי למלא את הזמן. חשוב איפוא להביא בחשבון את הזמן הדרוש להקמת התחנות המורכבות יותר כבסיס לחישוב זמן הפעילות ביום המקדים. בסיום בניית התחנה יכולים החניכים להישאר בתחנה למשך הלילה במחנך עצמאי, כולל בישול ארוחת ערב, ארגון מחסות ו/או אמצעי לינה ללילה. במקרה כזה מתחילה כל חוליה את הספארי מהתחנה שבנתה ובה לנה, וממנה יוצאים בבוקר לניווט, שיביא אותם לכל התחנות האחרות לפי הסדר שנקבע מראש. אפשרות זו הופכת את היום המקדים ואת ההכנה כולה לחלק בלתי נפרד מהאתגר והבילוי. כמובן הדבר מחייב יותר מלוויים עקב הפיזור של החניכים על פני מרחב גדול למדי.

אפשרות נוספת: לכנס בערב את כל החניכים למקום לינה משותף וממנו ייצאו ביום שלמחרת לניווט ולתחנות. אפשרות זו חסכונית בכל הנוגע לליווי ואבטחה (לפחות למשך הלילה); מכיוון שבמהלך היום, כאשר מתפזרות האחוות שוב, ממילא יש לאבטח כל אחווה בנפרד, ופותרת אפשרות לגיבוש והתקרבות בין האחוות.



## יום הספארי

בשעה שנקבעה מראש (מוקדם ככל האפשר, כדי להמנע ככל האפשר מתנועה ופעילות בשעות החמות יותר של היום) יוצאות כל האחוות לניווט מתחנה לתחנה, תוך התמודדות באתגר שמציבה בפניהם כל אחת מהן. ביום זה, מלבד הניווט וההתמודדות בתחנות מוזמנת כל קבוצה לתעד את החוויות שלה בעזרת מצלמה. התייעוד הוא חלק ממשמיות הקבוצה, וניתן להתחיל בו כבר בעת בניית התחנות. צילומים אלה ישמשו בסיס לסיכום החוויה והרחבתה מעבר למקום ולזמן הפעילות, כלומר בשבט.



## סיום הפעילות בשטח

כל אחווה אחראית לפירוק מסודר וזריז של התחנה האחרונה שבה שהתה (ניתן גם להחליט שכל חוליה שבה לתחנה שבנתה ומפרקת אותה - אולם הדבר כרוך בהליכה נוספת, אולי תרצו לחסוך אותה מהחניכים). הציוד נאסף באופן מסודר, שיאפשר את העמסתו על משאית הציוד והשבתו לשבט. כל אתר התחנה נסרק ומנוקה, על-מנת שהבילוי שלנו לא יהיה מקור ללכלוך ופגיעה בערכי הטבע.

ניתן לכנס את כל החניכים לטקס סיום. הדבר מתבקש יותר כאשר החניכים שייכים לשבטים שונים ולא ייפגשו בקרוב. אם מדובר בחניכים מאותו שבט, אין הכרח לקיים טקס כזה, שכן מניחים שבמועד קרוב תתקיים פעילות סיכום בשבט.



90 דקות

## סיכום הפעילות

פעילות זו חשובה לחתימת כל התהליך והפעילות סביב הספארי. מטרתה להאריך את ההשפעה שיש לספארי מוצלח על בניית האווירה והגיבוש באחוה/גדוד. ניתן לקיימה בשבט כשבוע-שבועיים לאחר ששבנו מהספארי. אם נערך הספארי במסגרת מחנה הקיץ, יכולה פעילות הסיכום לשמש כחלק משמעותי בפעילות של פתיחת שנת הפעילות שלאחריו או כחלק מאירוע סיום של שנת הפעילות ופרידה מהמדריכים המסיימים. הסיכום ייערך מול התמונות שצולמו לאורך כל התהליך. תמונות אלו ניתן להקרין (אם צילמנו מראש שקופיות) או להציג על גבי פלקטים בלוויית דברי הסבר של החניכים. אחוות המעוניינות בכך יכולות לערוך את התמונות שלהן בצורת סיפור מצולם, וניתן להוסיף ולחגוג סביב התמונות העוזרות לנו לשחזר את אווירת הספארי, על כל ההשקעה לפני ותוך כדי, על ה"אקשן", ההתלהבות והחוויית שבדרך.

**התענוג הגדול ביותר בחיים הוא לעשות פה  
שאנשים אופרים שלא תוכל.**

(ויליאם באגהוט)



**אמריקה**  
יש להילחם בפיתוי הקיים - להוביל את החניכים אל פתרונות קיימים מראש. עיקר המשמעות של פעילות זו נובע מההזדמנות האמיתית לדרבן את החניכים להיות אקטיביים ולהשתמש במלוא הידע הצופי שרכשו. הקפידו ללוות תהליך למידה זה של החניכים כמנחים הלומדים אתם - ולא כמורים שבידיהם כל התשובות.



**הזנקה**  
הוא נדרש לאתגר שאיננו פשוט. בעידוד נכון והסתייעות במקורות טובים (חוברות, התכתבות עם חברי המרל"ץ, אינטרנט וכו') הוא יוכל ללמוד הרבה, ובעיקר לפתח תחושת מסוגלות רבה ביחס ליכולתו להשתמש בידע שרכש הן לתכנון והן לביצוע.



**הקבוצה**  
יש כאן פוטנציאל טוב מאוד לעבודה קבוצתית משמעותית לכל אורך הדרך. חשוב ללוות את החניכים ולעודד השתתפות מרבית של כל חברי הקבוצה - ולא רק של כמה חניכים החזקים יותר מלכתחילה בתחום.

## הוראות בטיחות



\* עליכם לתאם את היציאה מהשבט עם מרכז השבט, לעבור תדריך בטיחות ולעקוב אחר הוראותיו במדויק.

\* יש לקיים סיור מקדים של כל המדריכים והמלווים ולכתוב תיק בטיחות.

\* יש להוסיף מלווים (מדריכים או מדריכי עזר) על מנת לוודא כי החניכים בטוח עיניכם הפקוחה לכל אורך הפעילות.

### **בעת בניית המתקנים עליכם לעקוב אחר ההוראות הבאות:**

\* את היתרים יש לעגון במעגנים המתאימים לתנאי השטח הקיימים ובגובה של 2 מטר לפחות. במידה ויש צורך במעגנים קרקעיים צריך לסמן אותם ברור ובולט על-מנת למנוע פגיעה באנשים. כמו-כן יש צורך לסמן את היתרים ברור ובולט רצוי בסרט סימון לבן על מנת שיראו גם בלילה.

\* בשום אופן אין לעגון יתר לעמודי חשמל או כבל הארקה של חשמל.

\* יש לוודא שהעצמים שאליהם בחרתם לעגון את המבנה כגון עצים, עמודים, בזנטים וכו', יציבים ועמידים מספיק.

\* בכל שימוש בבזנטים יש לדאוג לסימון ברור ולציפוי הבזנט (רצוי ביוטה).

\* במידה וישנם חבלים או חוטי ברזל במבנה או מחוצה לו המתוחים כתמיכה חיזוק או כחלק מהמתקן יש לדאוג לסמנם.

\* יש לאשר את בטיחות המתקנים אצל מרכז השבט או אדם בוגר מטעמו.

\* יש לדאוג לסימון המכשולים השונים בשטח: בורות, יתדות, תעלות וכו'. כמו-כן רצוי לסמן שבילי הליכה.

\* ליד כל קבוצת ילדים יש להעמיד מתקן לשתייה או ג'ריקנים עם מים ולדאוג שהחניכים ישתו כל הזמן.

\* יש לדאוג לפינות עבודה מוצלות על-מנת שהחניכים לא יעבדו בשמש כל הזמן. כמו-כן, יש לדאוג שהחניכים יחבשו כובע או כיסוי ראש כלשהו.

# לחנות

## הצעות לתחנות ספארי

נתמ' (בהסתייגות):

עדיף שהגניבים לא יעשו שימוש בנספה זה,  
או שייעשו אליו רק כאמצעי אגרון בהג'ט, שכן בשלב התכנון של  
הספארי אנו מעוניינים שיהיה ציור אצמיון ולאשיבה היצירתית שלהם.  
כך אולי יחציאו אתגרים ושיים ובלתי מוכרים, וז'או יפגשו בגומרים  
צופיים ושיים אהם, אשר יציתו את צמיונם ויצמחו אהם להתגבר  
למלא מ'ון האפשרויות של הצופיות המעשית.  
בכל זאת צורף כאן נספה זה - הן כדוגמה אצברים אפשריים, שכבר  
בוצעו בעבר במקומות שונים, והן כדי להבטיח שלא תיתקעו ללא  
תמנות, אס מעיין היצירה של הגניבים ושלכם יבש לפני שמצאתם  
את מספר התמנות הדרוש.

### איתות למרחק: איתות סמפור או מורס

דורש למידה והכרה של לפחות אחת מצורות האיתות הללו, הכנת דגלים תקינים, בניית עמדות  
שידור וקליטה (אופציונלי).  
**מצב המוצא:** האחוה מתחלקת לשניים, וכל חצי נמצא בתחנת שידור/קליטה אחרת, במרחק  
200 – 500 מטר זו מזו.  
לכל חצי אחווה ניתנים דגלי איתות (שניים לסמפור, אחד למורס), וכן את המסר שעליהם  
להעביר, תוך התחשבות במגבלת זמן.  
**ניקוד:** העברת מסר מצד לצד שווה חצי ניקוד; העברת מסר חוזר משלים את הניקוד למלוא  
הניקודות.

### מעבר שטח תחום בעזרת שתי חביות ושני לוחות עץ

ציוד המותר בשימוש: שתי חביות, שני לוחות עץ במידות 3X20 ס"מ כ-2 מטר באורך (בדומה  
ללוח עץ של ספסל).  
**מצב המוצא:** האחוה כולה נמצאת בצד אחד של השטח התחום עם על הציוד. רוחב השטח  
התחום עולה במעט על אורך לוחות העץ. כל חברי האחוה צריכים לעבור את השטח התחום  
ולהעביר איתם את כל הציוד (החביות ולוחות העץ). אסור לדרוך בתוך השטח התחום, ואף  
אסור שחלק כלשהו מהציוד המותר בשימוש ייגע בשטח זה. כל נגיעה מחייבת חזרה של כל  
הקבוצה לצד שבו התחילו והתחלת המעבר מחדש.  
**מגבלת הזמן:** לפי מספר חברי הקבוצה כ- 2 דקות לכל חניך.  
**ניקוד:** ניתן רק על ביצוע מושלם של המעבר.



**הכנת קשר שלמה ארוך ככל האפשר מחבל סיירים עבה במיוחד**  
ציוד המותר בשימוש: חבל סיירים עבה, 25 – 30 מ"מ לפחות, באורך רב ככל האפשר.  
מגבלות: 1. לכל חניך בקבוצה מותר להשתמש ביד אחת בלבד. היד השניה תישמר בכיס או תהיה קשורה לגב.  
2. מגבלת זמן.  
מצב המוצא: החבל מונח מגולגל לפני החניכים.

## קטיף גבוה

ציוד המותר בשימוש: שלוש סנדות, חבל קבוצתי, חבלים אישיים. יתר 4 מ"מ בכמות בלתי מוגבלת.  
מגבלת זמן.  
מצב פתיחה: הסנדות, היתרים והחבלים מונחים על הארץ.  
הכנה: מתיחת החבל בגובה וקשירת בלונים. במהלך ההפעלה יש צורך להחליף בלונים שהתפוצצו, ולשוב לחבר בלונים שהורדו.

## העמדת חבית באוויר במרכז שטח מתוחם

ציוד המותר בשימוש: חמש חביות, ארבע קורות עץ עבות באורך זהה (2 – 2.5 מטרים).  
מצב הפתיחה: ארבע חביות ניצבות במבנה של ריבוע. המרחק בין חבית לחבית גדול במקצת מאורך הקורות.  
מגבלות: אין להזיז את החביות העומדות. במהלך העבודה מותר להיכנס ולדרוך בשטח התחום – כל עוד בסוף תעמוד החבית החמישית במרכז השטח התחום מבלי לגעת בקרקע, באחת החביות האחרות או באדם כלשהו.  
פתרון מומלץ: כל קורה נשענת בקצה אחד על אחת החביות העומדות. הקצה השני משולב עם קצות שאר הקורות במבנה של שתי וערב מעל מרכז השטח התחום, כך שהמשען שלהן זו על זו מונע את נפילתן.  
על גבי החיבור של הקורות ניתן להציב את החבית החמישית וטיפ לתרגול בדגם מוקטן: ניתן לבנות התנסות דומה עם חמש כוסות פלסטיק וארבעה סכינים. הדבר מהווה אתגר חשיבה, וניתן להעבירו במסגרת הכנת התחנה.

## העברת כל הקבוצה מעל חבל

ציוד המותר בשימוש: שתי סנדות.

מצב המוצא: חבל מתוח בין שני עצים. גובה החבל כגובה הכתפיים של החניך הגבוה באחוזה.  
מצב הסיום: כל הקבוצה ניצבת מן העבר השני של החבל עם שתי הסנדות.  
מגבלות: 1. אסור לגעת בחבל, כולל במעבר החניך הראשון והחניך האחרון. נגיעה בחבל גוררת החזרת הקבוצה כולה אל נקודת ההתחלה.  
2. מגבלת זמן.

פתרון מומלץ: מחזיקים סנדה אופקית. חניך אחד עומד עליה והקבוצה מרימה אותם גבוה ככל האפשר ובקרבה מיידיית לחבל. החניך הראשון קופץ מעבר לחבל וכך גם החניך השני. עתה ניתן להעביר להם סנדה, והם יכולים להניף אותה קרוב לחבל וכך לאפשר נקודת משען לחניכים נוספים שעוברים.

את שני החניכים האחרונים ניתן "לדוג" בעזרת אחת הסנדות. מחזיקים אותה כך שתבלוט מעבר לחבל: החניכים האחרונים נאחזים בקצה, מניפים את עצמם אל-על ומועברים על-ידי חבריהם אל מעבר לחבל.